

Konrad Rojek*

MIĘDZYNARODOWA KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI NARODOWEJ POLSKI

WPROWADZENIE

W obecnych czasach obserwuje się coraz intensywniejszą internacjonalizację obszaru życia gospodarczego. Na wielu odcinkach następuje nawet jego globalizacja. Zjawisko to jest zależne od wielu czynników. Jednym z nich jest ustawiczne dążenie do podwyższania poziomu życia. Proces ten przebiega w ramach nasilającej się walki konkurencyjnej. Rywalizacja ta odbywa się między bardzo różnymi podmiotami ekonomicznymi, na różnych szczeblach gospodarki (rynkami krajowymi i międzynarodowymi). Rywalizują gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, a także poszczególne kraje (indywidualnie lub w ramach zrzeszeń). W rywalizacji tej biorą udział również władze poszczególnych państw, wraz z ich kompetencjami do zmian uwarunkowań systemowych, które są w stanie regulować zjawisko konkurencji gospodarczej.

Zjawisko konkurencyjności międzynarodowej opisywane jest zarówno przez badania teoretyczne, jak i praktyczne. Opierają się one w głównej mierze na sferze ekonomicznej i społecznej.

Celem artykułu jest pokazanie dotychczasowej międzynarodowej pozycji oraz zdolności konkurencyjnej polskiej gospodarki w odniesieniu do innych krajów.

* Konrad Rojek – mgr inż., niezależny badacz, konradrojek87@gmail.com

1. POJĘCIE I RODZAJE MIĘDZYNARODOWEJ KONKURENCYJNOŚCI

Międzynarodowa konkurencyjność to jeden z najczęściej używanych terminów we współczesnej literaturze przedmiotu, która dotyczy międzynarodowych stosunków gospodarczych w bardzo szerokim ujęciu. Znaczna popularność tego pojęcia nie przełożyła się jednak na jego precyzyjne i jednoznaczne zdefiniowanie. Interpretuje się je bowiem na wiele różnych sposobów. W artykule przedstawiono przykłady definicji, które spotyka się zarówno w światowej, jak i rodzimej literaturze¹.

Uważa się, że międzynarodowa konkurencyjność gospodarki jest zdolnością służącą poprawie dobrobytu. Efekt ten otrzymuje się poprzez zastopowanie mobilnych czynników wytwórczych na terenie własnego kraju, przy równoczesnym zapewnieniu atrakcyjności dla mobilnych czynników z zagranicy².

Międzynarodową konkurencyjność gospodarki postrzega się również jako zestaw czynników, instytucji i polityk, które określają poziom produktywności w danym kraju, jak również powodują, że gospodarka narodowa ma możliwość rozwijania się względnie szybko. Dotyczy to zarówno średnio-, jak i długookresowego wymiaru czasu³.

Zaprezentowana wyżej definicja została sformułowana w ramach Światowego Forum Ekonomicznego. Komisja Europejska uważa z kolei, że międzynarodowa konkurencyjność to zdolność danego kraju do uzyskiwania stabilnego wzrostu PKB *per capita*⁴.

Można wyróżnić konkurencyjność w ujęciu statycznym oraz dynamicznym. W pierwszym przypadku jest to pozycja państwa na rynkach międzynarodowych, rynku technologicznym, rynku praw majątkowych i rynku finansowym. Pozycja ta przejawia się w dobrobycie mieszkańców danego państwa. Ujęcie dynamiczne konkurencyjności to zdolność do szybszego, w porównaniu z innymi krajami, uzyskiwania większych korzyści z własnych i zagranicznych czynników produkcji. Wysoki poziom konkurencyjności międzynarodowej w ujęciu dynamicznym można poznać po znacznie szybszym tempie wzrostu bogactwa danego kraju⁵.

¹ J. Misála, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 63.

² *Ibidem*.

³ Światowe Forum Ekonomiczne, <https://www.weforum.org> [dostęp: 01.02.2017].

⁴ J. Misála, *Międzynarodowa...*, *op. cit.*, s. 63.

⁵ M. Weresa, *Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań*, SGH, Warszawa 2008, s. 15.

Kraj uznaje się za konkurencyjny m.in. wtedy, gdy przedsiębiorstwa oraz instytucje funkcjonujące na jego terenie mają swobodny dostęp do zagranicznych zasobów kapitałowych oraz kadry naukowej⁶. Natomiast konkurencyjna gospodarka to taka, która w warunkach wolnego handlu, jak również i swobodnego przepływu czynników wytwórczych (chodzi przede wszystkim o kapitał), potrafi relatywnie szybko osiągnąć wzrost i długookresowy rozwój. Takie ujęcie konkurencyjności gospodarki zawiera zagadnienia pozycji konkurencyjnej (oceny konkurencyjności wynikowej) oraz zdolności konkurencyjnej, czyli konkurencyjności czynnikowej⁷. Poziom konkurencyjności danego kraju, bądź przedsiębiorstwa, ocenia się na zasadzie analizy porównawczej osiągniętych korzyści za pomocą działalności gospodarczej, z korzyściami uzyskiwanymi przez konkurentów⁸.

Na pojęcie międzynarodowej konkurencyjności składa się międzynarodowa zdolność konkurencyjna (ang. *international competitive ability*), międzynarodowa konkurencyjność sensu stricto (z ang. *international competitiveness sensu stricto*) i międzynarodowa pozycja konkurencyjna (ang. *international competitive position*)⁹.

W literaturze fachowej można spotkać wiele różnych i częstokroć uogólnionych definicji międzynarodowej zdolności konkurencyjnej. J. Bossak uważa, że międzynarodową zdolność konkurencyjną można interpretować jako zdolność do rywalizacji o określone korzyści. Korzyści te są powiązane z udziałem poszczególnych państw w międzynarodowym podziale pracy¹⁰.

Międzynarodowa zdolność konkurencyjna opiera się na komponentach realnym oraz komponentach instytucjonalnym. Elementy tych komponentów są wykorzystywane w ramach rywalizacji na rynku międzynarodowym. Pomagają również kształtować ten rynek. Na rysunku 1 przedstawiono komponenty międzynarodowej zdolności konkurencyjnej oraz ich powiązania.

⁶ *Ibidem*, s. 15.

⁷ *Ibidem*.

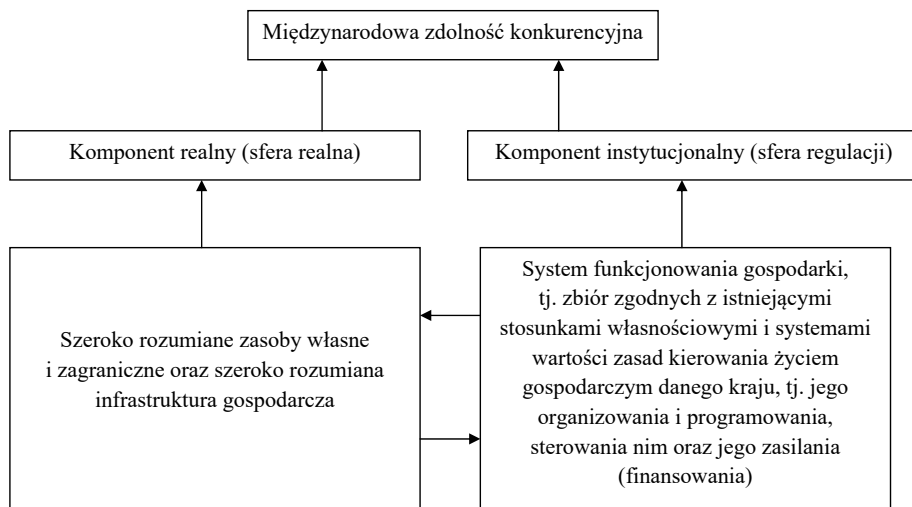
⁸ W. Bienkowski, J. Bossak, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna gospodarki i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, SGH, Warszawa 2004, s. 34.

⁹ J. Misala, *Międzynarodowa...*, *op. cit.*, s. 77.

¹⁰ J. Bossak, *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania międzynarodowej zdolności konkurencyjnej gospodarki Japonii*, „Monografie i Opracowania”, nr 153, SGPIŚ, Warszawa 1984, s. 37.

Rysunek 1

Komponenty międzynarodowej zdolności konkurencyjnej kraju

Źródło: J. Misala, *Międzynarodowa...*, *op. cit.*, s. 35.

Za oczywisty można uznać fakt, że z perspektywy kształtowania się międzynarodowej konkurencyjności określonego kraju bardzo ważną rolę odgrywa każdy z wymienionych komponentów. Dotyczy to także ich elementów składowych. Bardzo często badacze nie doceniają wielu z nich. Do takiej grupy można zaliczyć m.in. klimat (w rozumieniu pogodowym), normy etyczne, normy moralne, sytuację wyznaniową (religię), infrastrukturę miękką (m.in. telekomunikację) oraz infrastrukturę twardą (m.in. drogi). Ważnym nadmienieniem jest to, że komponenty te oraz ich elementy składowe są cały czas wzajemnie skorelowane i zależne. Zaś czynnikiem, który spaja te elementy, są ludzie przejawiający różne zdolności i skłonności¹¹.

Najistotniejsze zdolności i skłonności ludzi przyczyniające się do zwiększenia międzynarodowej konkurencyjności danego kraju to m.in. zdolność i skłonność do oszczędzania, do inwencji i innowacji oraz do samoorganizowania się¹².

¹¹ J. Misala, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Politechnika Radomska, Radom 2007, s. 35.

¹² *Ibidem*, s. 35–36.

Należy odróżniać międzynarodową zdolność konkurencyjną od międzynarodowej konkurencyjności *sensu stricto*, konkurencyjność ta jest tylko konkretnym wycinkiem konkurencyjności międzynarodowej. Łaciński człon *sensu stricto* jest pojmowany jako aktualny stan i kierunki zmian w realnym oraz instytucjonalnym komponencie międzynarodowej zdolności konkurencyjnej danego kraju w walce o korzyści, które wynikają z faktu uczestnictwa w międzynarodowym podziale pracy. Tak interpretowana międzynarodowa konkurencyjność nazywana jest również międzynarodową przewagą konkurencyjną (ang. *international competitive advantage*)¹³.

Poziom oraz zmiany międzynarodowej konkurencyjności poszczególnych krajów mają charakter rzeczywisty, bądź pozorny. Konkurencyjność kraju ma charakter rzeczywisty wtedy, gdy towarzyszy jej zjawisko liberalizacji handlu zagranicznego. W przypadku zaś zwiększania konkurencyjności poprzez uprzywilejowanie, bądź ograniczenia eksportu lub importu, dumpingu socjalnego, bądź ekologicznego, mamy do czynienia z charakterem pozornym¹⁴.

Jeszcze węższym pojęciem jest międzynarodowa pozycja konkurencyjna. Termin ten interpretuje się jako stan oraz zmiany udziału poszczególnych krajów w obrotach międzynarodowych. Mowa tu o handlu międzynarodowym towarami i usługami, jak również o udziale w międzynarodowych transferach czynników wytwórczych. Chodzi tu także o ewolucję struktury tychże obrotów z towarzyszącymi jej właściwymi przemianami jakościowymi. Można więc stwierdzić, że w ramach analizy międzynarodowej pozycji konkurencyjnej danego kraju uwzględnia się zarówno proces kształtowania udziałów oraz struktury uczestnictwa tego kraju w międzynarodowym podziale pracy. Brane pod uwagę są tutaj relacje przyczynowo-skutkowe, które towarzyszą rozwojowi zewnętrznych korelacji gospodarczych tegoż kraju. Mowa tu np. o przyczynach oraz skutkach uczestnictwa danego kraju w organizacjach międzynarodowych, międzynarodowych porozumieniach gospodarczych itp.¹⁵

Za część składową międzynarodowej pozycji konkurencyjnej uznaje się międzynarodową pozycję rynkową danego kraju. Chodzi tu o kształtowanie się struktury udziałów danego kraju w ramach obrotów międzynarodowych towarów, usług, siły roboczej, kapitału itd. Międzynarodowa pozycja rynkowa kraju jest więc pojęciem odnoszącym się do miejsca tego państwa w różnych formach powiązań gospodarczych o charakterze międzynarodowym¹⁶.

¹³ *Ibidem*, s. 36.

¹⁴ W. Bieńkowski, J. Bossak, *Międzynarodowa...*, *op. cit.*, s. 138.

¹⁵ *Ibidem*, s. 32.

¹⁶ J. Misala, *Międzynarodowa zdolność...*, *op. cit.*, s. 37.

2. MIĘDZYNARODOWA ZDOLNOŚĆ KONKURENCYJNA

Zdolność konkurencyjna gospodarki danego kraju składa się przede wszystkim z dwóch komponentów. Mowa tu o komponencie realnym oraz komponencie instytucjonalnym. W pierwszym przypadku są to szeroko rozumiane zasoby własne, jak również zagraniczne. Natomiast komponent instytucjonalny jest to sfera regulacji. Wymienione elementy są wzajemnie skorelowane. Za najistotniejszy spajający je czynnik uważa się ludzi z ich skłonnościami oraz przejawami aktywności.

Z ekonomicznego punktu widzenia, jak również z perspektywy kształtowania międzynarodowej zdolności konkurencyjnej, duże znaczenie ma skłonność oraz umiejętność oszczędzania. Istota tego zjawiska uwarunkowana jest przyczynianiem się oszczędności do generowania szeroko rozumianego kapitału. On z kolei stanowi bardzo ważny czynnik wytwórczy. W tabeli 1 przedstawione zostały dane, które dotyczą oszczędności, wydatków i sfery konsumenckiej w Polsce.

Tabela 1

Oszczędności, wydatki i sfera konsumencka w Polsce

Konsument	Ostatni okres	Poprzedni okres	Najwyższa wartość	Najniższa wartość	Jednostka
Optymizm konsumentów	-1,20	-3,70	-1,20	-39,70	punkty indeksowe
Obroty w handlu detalicznym M/M	0,20	1,80	9,60	-11,30	%
Obroty w handlu detalicznym R/R	6,40	6,60	30,60	-14,40	%
Wydatki konsumpcyjne	274118,70	264849,00	275685,50	52980,90	w mln PLN
Oszczędności gospodarstw domowych	4,76	-6,63	21,70	-10,81	%
Kredyt konsumencki	665054,90	664763,30	665054,90	21416,80	w mln PLN
Ceny benzyny	1,08	1,02	1,79	0,54	USD/Litr
Zadłużenie gospodarstw domowych do PKB	36,80	36,30	36,80	2,20	% PKB
Zadłużenie gospodarstw domowych do przychodów	60,61	58,13	60,61	9,79	%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://pl.tradingeconomics.com> [dostęp: 30.01.2017].

Konsument jest filarem gospodarki oraz sfery biznesowej. Nie mogą one bez niego funkcjonować. Od 2013 r. obserwuje się w Polsce tendencję wzrostową optymizmu konsumenta. Zjawisko to może świadczyć o dobrych perspektywach w odniesieniu do polskiej gospodarki. Zadowolenie konsumenta przejawia się we wzroście jego skłonności do przeznaczania swoich dochodów na dobra konsumpcyjne. Przedstawiono to na rysunku 2.

Rysunek 2

Źródło: <http://pl.tradingeconomics.com> [dostęp: 30.01.2017].

Wydatki konsumpcyjne z roku na rok są coraz większe. W ostatnim badanym okresie było to 274 118,70 mln zł. Oznacza to wzrost o blisko 3,5%. Wzrost wydatków konsumpcyjnych objawia się w tym przypadku równoczesnym wzrostem wartości kredytów konsumenckich oraz poziomu zadłużenia polskich gospodarstw domowych.

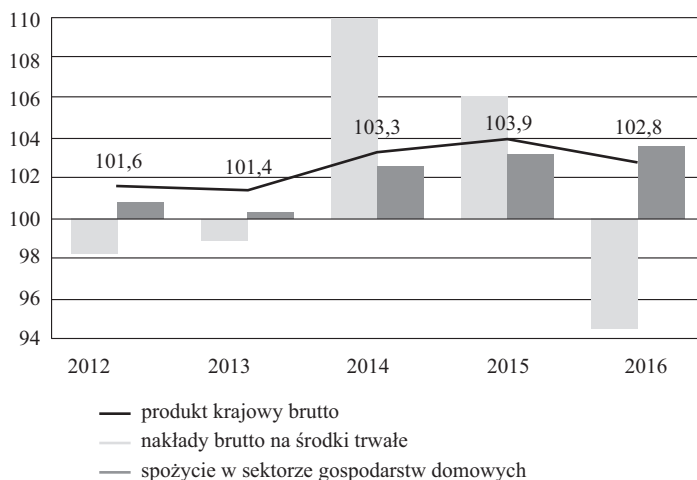
Proces kształtowania się międzynarodowej zdolności konkurencyjnej zależy także od skłonności i zdolności do samoorganizowania się. Zjawisko to odgrywa bowiem dużą rolę w kształtowaniu systemu politycznego i gospodarczego. Społeczeństwa, które potrafią się organizować, posiadają umiejętności tworzenia i rozwijania systemów gospodarczych oraz politycznych. Te z kolei mogą sprzyjać konkurencyjności narodowej. W przypadku polskiego społeczeństwa zdolność do samoorganizowania się ograniczona jest zjawiskiem niskiego zaufania do polityków oraz brakiem poczucia możliwości przeprowadzania zmian w życiu społecznym. W rankingu zaufania społeczeństwa do polityków Polska znajduje się na 104 miejscu. Podobnie jest w przypadku transparentności działań politycznych – 109 miejsce¹⁷.

¹⁷ *The Global Competitiveness Report 2016–2017*, World Economic Forum, Geneva 2017, s. 299.

Za ogólną syntetyczną miarę międzynarodowej zdolności konkurencyjnej gospodarek narodowych uważa się wartość PKB *per capita*. Podobne podejście jest także do udziału danego zysku w PKB. Można go również przeliczyć na jednego mieszkańca. PKB Polski w 2016 r. był wyższy o 2,8% od PKB z 2015 r. Na rysunku 3 przedstawiono dynamikę realną PKB.

Rysunek 3

Dynamika realna PKB w Polsce w latach 2012–2016

Źródło: GUS, *Produkt krajowy brutto w 2016 r. Szacunek wstępny*, Warszawa 2017 [dostęp: 31.01.2017].

Wartość dodana brutto w 2016 r., w porównaniu z 2015 r., wzrosła w gospodarce narodowej o 2,7%, wobec wzrostu o 3,8% w 2015 r. Natomiast wartość dodana brutto w przemyśle wzrosła o 3,5%. W przypadku budownictwa odnotowano spadek o 11,9%, w stosunku do wzrostu o 3,8% w 2015 r. W handlu i naprawach był wzrost o 5,4%. Sfera transportu i gospodarki magazynowej także w 2016 r. odnotowała wzrost wartości dodanej brutto, w porównaniu z rokiem poprzednim o 6,4%. W 2015 r. był spadek o 3,4%. W 2016 r. odnotowano także wzrost popytu krajowego o 2,8%. Wartość akumulacji brutto w 2016 r. spadła o 0,3%.

Oprócz PKB, w literaturze przedmiotu wyróżnia się także inne syntetyczne mierniki pozwalające określić poziom międzynarodowej zdolności konkurencyjnej. Zalicza się do nich m.in. indeks swobody ekonomicznej. Według raportu za 2016 r., opracowanego przez *The Heritage Foundation*, Polska

uplasowała się w tym zakresie na 39 miejscu na świecie i 18 w Europie¹⁸. W skali świata, w porównaniu z ubiegłym rokiem, jest to awans z 42 miejsca.

Dobre oceny odnotowano w zakresie otwartości rynku oraz polityki monetarnej. Dużo do zrobienia jest jeszcze w sferze wydatków publicznych oraz rynku pracy. Polska uzyskała w 2016 r. 69,3 pkt., czyli o 5,1 pkt. więcej niż w 2015 r. Jest to, jak do tej pory, najlepsza pozycja Polski w historii tego rankingu. Polska w sposób szczególny poprawiła punktację w ramach praw własności (+5), wolności inwestycyjnej (+5), polityki monetarnej (+3,9), warunków dla biznesu (+1,4) oraz poziomu korupcji (+1). Nie zmienia to jednak faktu, że jesteśmy nadal klasyfikowani jako państwo „umiarkowanie wolne” gospodarczo. Za kraje w pełni wolne gospodarczo (czołówka rankingu), uznano Hongkong (88,6 pkt.), Singapur (87,8 pkt.), Nową Zelandię (81,6%), Szwajcarię (81 pkt.) oraz Australię (80,3 pkt.). W badaniu uwzględniono 178 państw. Najlepsze wyniki wśród krajów europejskich osiągnęły: Szwajcaria, Irlandia (77,3 pkt.), Estonia (77,2 pkt.), Wielka Brytania (76,4 pkt.) oraz Dania (75,3 pkt.).

Stopniowo rozwijana teoria międzynarodowej konkurencyjności gospodarek narodowych *sensu largo* związana jest z wieloma innymi teoriami, sposobami i metodami analizy, a w związku z tym także i sporami w obszarze definiowania oraz szukania rozwiązań najwłaściwszego opisu tego zjawiska. Elementem, który rozwiązuje w pewnym zakresie ten problem, są rankingi konkurencyjności. Sporządzają je różne wyspecjalizowane instytucje o międzynarodowym charakterze. Istnieje wiele tego typu rankingów¹⁹. Jednym z bardziej znanych jest ranking sporządzany w ramach Światowego Forum Ekonomicznego (ang. *World Economic Forum – WEF*).

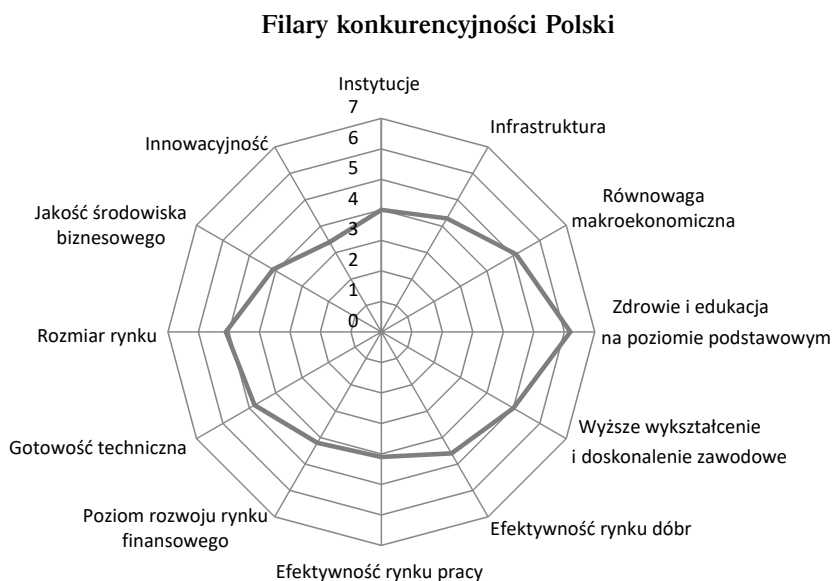
Polska w najnowszym rankingu międzynarodowej konkurencyjności (2016–2017) zajęła 36 miejsce. Jest to wzrost, w porównaniu z poprzednim badanym okresem, aż o 5 pozycji. W ramach tego rankingu brane jest pod uwagę 12 filarów konkurencyjności, które tworzą 3 grupy. Pierwszą grupą są wymagania podstawowe (instytucje, infrastruktura, równowaga ekonomiczna, zdrowie oraz edukacja na poziomie podstawowym), drugą czynniki poprawiające efektywność (wyższe wykształcenie i doskonalenie zawodowe, efektywność rynku dóbr, efektywność rynku pracy, poziom rozwoju rynku finansowego, gotowość techniczna oraz rozmiar rynku). Natomiast trzecia

¹⁸ *The Heritage Foundation* – <http://www.heritage.org> [dostęp: 30.01.2017].

¹⁹ Jest to m.in. Raport Banku Światowego i IFC (*Doing business 2016*), Raport Atrakcyjność Inwestycyjna Europy (Ernst & Young 2016 – *European Attractiveness Survey*), Światowy Rocznik Konkurencyjności 2016 – *International Institute for Management Development (IMD)*.

grupa to czynniki innowacyjności i rozwoju. Zalicza się do nich jakość środowiska biznesowego i innowacyjność. Filary konkurencyjności Polski przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness...*, op. cit., s. 299.

Polska w ramach pierwszej grupy, czyli wymagań podstawowych, została sklasyfikowana na 45 pozycji (4,9 pkt.) W tej grupie czynników konkurencyjności najwyższą ocenę przyznano sferze zdrowia i edukacji na poziomie podstawowym (38 miejsce – 6,2 pkt.). Na 45 miejscu znalazła się równowaga ekonomiczna (5,1 pkt.). Kolejno infrastruktura (53 miejsce – 4,3 pkt.) i instytucje (65 miejsce – 4,0 pkt.). Dane dotyczące tego zagadnienia zawarto w tabeli 2.

W przypadku czynników poprawiających efektywność Polska zajęła 34 miejsce i zdobyła 4,6 punktów. Najlepiej oceniony został rozmiar rynku (21 miejsce – 5,1 pkt.) oraz sfera wyższego wykształcenia i doskonalenia zawodowego (37 miejsce – 5,0 pkt.). Na takiej samej – 46 pozycji znalazła się gotowość techniczna (4,8 pkt.) oraz poziom rozwoju rynku finansowego (4,2 pkt.). Efektywność rynku dóbr to tylko jedno miejsce niżej (4,6 pkt.). Natomiast na bardzo odległej pozycji sklasyfikowano efektywność rynku pracy (79 miejsce – 4,1 pkt.).

Tabela 2

Filary konkurencyjności Polski

Filar	Miejsce	Punkty (maksymalnie 7)
Wymagania podstawowe (ang. <i>Basic requirements</i>)		
1. Instytucje	65	4,0
2. Infrastruktura	53	4,3
3. Równowaga makroekonomiczna	45	5,1
4. Zdrowie i edukacja na poziomie podstawowym	38	6,2
Czynniki poprawiające efektywność (ang. <i>Efficiency enhancers</i>)		
5. Wyższe wykształcenie i doskonalenie zawodowe	37	5,0
6. Efektywność rynku dóbr	47	4,6
7. Efektywność rynku pracy	79	4,1
8. Poziom rozwoju rynku finansowego	46	4,2
9. Gotowość techniczna	46	4,8
10. Rozmiar rynku	21	5,1
Czynniki innowacyjności i rozwoju (ang. <i>Innovation and sophistication factors</i>)		
11. Jakość środowiska biznesowego	54	4,1
12. Innowacyjność	60	3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Global Competitiveness...*, op. cit., s. 299.

W ramach czynników innowacyjności oraz rozwoju, Polska została sklasyfikowana na 55 miejscu (3,7 pkt.). Wśród czynników innowacyjności i rozwoju ocenie poddano jakość środowiska biznesowego i innowacyjność. Przypisano im kolejno 54 (4,1 pkt.) i 60 (3,4 pkt.) miejsce.

3. MIĘDZYNARODOWA KONKURENCYJNOŚĆ SENSU STRICTO I MIĘDZYNARODOWA POZYCJA KONKURENCYJNA

W przypadku poziomu międzynarodowej konkurencyjności nie istnieje jednolity i powszechnie stosowany miernik lub jedna, wewnątrznie spójna metoda służąca do jego analizy. W niniejszym artykule skupiono się w głównej mierze na miernikach funkcjonowania gospodarki. Jednym z takich mier-

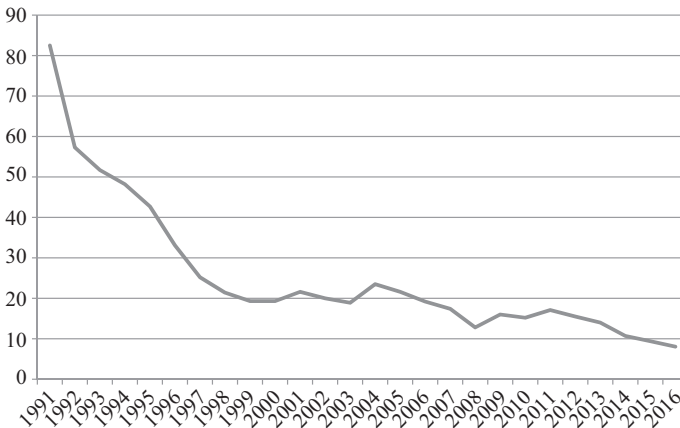
ników jest indeks ubóstwa (ang. *Mistry Index* – MI). W ramach odniesienia do polskich realiów wynosi on 8,05.

$$\begin{aligned} \text{MI} &= \text{stopa bezrobocia} + \text{stopa inflacji} \\ \text{MI} &= 8,05 \end{aligned} \quad (1)$$

Uważa się, że zarówno rosnąca stopa bezrobocia, jak i inflacja, są zjawiskiem, które wpływa na dobrobyt społeczeństwa. W Polsce każdego roku wskaźnik ten obniża się (por. rysunek 5).

Rysunek 5

Wskaźnik MI w Polsce (1991–2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników GUS.

Na rysunku 5 nie uwzględniono 1990 r., ponieważ MI wynosił wówczas aż 592,3. Zaburzyłyby to czytelność zachodzących później zmian.

W celu znalezienia punktu odniesienia do tej wartości można stwierdzić, że w analogicznym okresie (2016 r.) wskaźnik ten wyniósł w USA 3,91, natomiast w Niemczech 4,5.

Za kolejny miernik międzynarodowej konkurencyjności *sensu stricte* uważa się indeks niepopularności u wyborcy (ang. *Voter Unpopularity Index* – UPI). W badanym okresie wyniósł on w Polsce 52,8. W USA było to 30,1, natomiast w Niemczech 25,4.

$$\begin{aligned} \text{UPI} &= \text{stopa inflacji} + 6 \times \text{stopa bezrobocia} \\ \text{UPI} &= 52,8 \end{aligned} \quad (2)$$

Indeks polityki stabilizacji (ang. *Stabilization Policy Index* – SPI) w Polsce w 2016 r. wyniósł 17. W USA było to 10,6, natomiast w Niemczech 8,8.

$$\begin{aligned} \text{SPI} &= \text{stopa inflacji} + 2 \times \text{stopa bezrobocia} \\ \text{SPI} &= 17 \end{aligned} \quad (3)$$

Indeks efektów ekonomicznych (ang. *Economic Effects Index* – EEI) w Polsce za 2016 r. to 12,06. W USA było to 6,5, natomiast w Niemczech 5,55.

$$\begin{aligned} \text{EEI} &= \frac{\text{stopa wzrostu PKB}}{\text{stopa inflacji}} + \text{stopa bezrobocia} \\ \text{EEI} &= 12,06 \end{aligned} \quad (4)$$

Kolejny wskaźnik, który pomaga określić międzynarodową konkurencyjność *sensu stricto*, to indeksy rozwoju społecznego (ang. *Human Development Index* – HDI). Polska na podstawie raportu opracowywanego przez *United Nations Development Programme* została sklasyfikowana na 36 miejscu²⁰. Wskaźnik HDI oszacowano na poziomie 0,843 pkt. indeksowych. W przypadku USA było to 8 miejsce – 0,915 pkt. indeksowych, natomiast w przypadku Niemiec 0,916 – miejsce 6. Na wskaźnik HDI składa się wiele innych indyktorów. Przykłady przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

HDI Polski

Wskaźnik	Wartość
1. Demografia – średnia długość życia	77,4
2. Edukacja – obowiązkowy okres nauki	15,5
3. IHDI – wskaźnik rozwoju społecznego uwzględniający nierówność (ang. <i>Inequality-adjusted HDI</i>)	0,76
4. GII – wskaźnik nierówności płci (ang. <i>Gender Inequality Index</i>)	0,138
5. Użytkownicy Internetu (% populacji kraju)	66,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://hdr.undp.org> [dostęp: 31.01.2017].

²⁰ Takie samo miejsce jak w przypadku *The Global Competitiveness...*, *op. cit.*

Międzynarodowa pozycja konkurencyjna danego państwa może być obrazowana również za pomocą analizy poziomu ujawnionych przewag RCA (ang. *revealed comparative advantages*). Współcześnie stosuje się reinterpretację oryginalnej formuły B. Balassy²¹, która przyjmuje następującą postać:

$$RCA = \left(\frac{x_{ij}^K}{m_{ij}^K} \cdot \frac{X_j^K}{M_j^K} \right), \quad (5)$$

gdzie:

x_{ij}^K – eksport grupy towarowej „i” z kraju „K” do kraju lub krajów „j”,

m_{ij}^K – import grupy towarowej „i” z kraju „K” do kraju lub krajów „j”,

X_j^K – globalny eksport kraju „K” do kraju lub krajów „j”,

M_j^K – globalny import kraju „K” do kraju lub krajów „j”,

i – grupa towarowa zgodnie z bankiem światowym.

Koncepcja ujawnionej przewagi komparatywnej polega na poszukiwaniu grup produktów zajmujących istotne miejsce w strukturze eksportu danego państwa.

Tabela 4

RCA Polski

Grupa towarów (wg SITC*)	2012	2013	2014	2015
Żywność i zwierzęta żywe	1,505	1,494	1,496	1,488
Napoje i tytoń	2,163	2,093	2,418	2,190
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	0,371	0,404	0,392	0,448
Chemikalia i produkty pokrewne	0,654	0,642	0,633	0,630
Towary przemysłowe sklasyfikowane głównie wg surowca	1,217	1,164	1,124	1,088
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	1,164	1,123	1,118	1,052

* Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (ang. *Standard international trade classification*)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2016* [dostęp: 31.01.2017].

Biorąc pod uwagę podział wskaźnika RCA na 4 klasy, który został zaproponowany przez Hinloopen’a i Marrewijk’a, w przypadku paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych oraz chemikaliów i produktów pokrewnych

²¹ B. Balassy – węgierski ekonomista.

nie występuje przewaga komparatywna. Słaba przewaga komparatywna obserwowana jest w takich sektorach, jak żywność i zwierzęta żywe, towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca oraz maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy. O przeciętnej przewadze komparatywnej można mówić w przypadku napojów i tytoniu. W żadnej z sekcji towarowej nie stwierdzono silnej przewagi komparatywnej. Dane dotyczące tego zagadnienia przedstawiono w tabeli 4.

Zmiany zachodzące w strukturze przewag względnych, lub też brak takiej przewagi, uwarunkowany jest zjawiskiem przejawiającym się w zwiększaniu wewnątrzgałęziowego podziału pracy. Objawia się to w strukturze oraz intensywności handlu wewnątrzgałęziowego. Intensywność tę mierzy się najczęściej używając formuły H. Grubela i P. J. Lloyd'a. Jest ona następująca:

$$IIT_i = \frac{x_{ij}^K - m_{ij}^K - |x_{ij}^K - m_{ij}^K|}{x_{ij}^K + m_{ij}^K}, \quad (6)$$

gdzie:

x_{ij}^K – eksport grupy towarowej „i” z kraju „K” do kraju lub krajów „j”,
 m_{ij}^K – import grupy towarowej „i” z kraju „K” do kraju lub krajów „j”.

Wzrost intensywności handlu wewnątrzgałęziowego utożsamiany jest zazwyczaj ze wzrostem konkurencyjności danej gospodarki narodowej w handlu międzynarodowym. Miary handlu wewnątrzgałęziowego Polski przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5

Miary handlu wewnątrzgałęziowego Polski

Grupa towarów (wg SITC*)	2012	2013	2014	2015
Żywność i zwierzęta żywe	0,83	0,81	0,81	0,80
Napoje i tytoń	0,66	0,65	0,59	0,62
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	0,51	0,57	0,56	0,62
Chemikalia i produkty pokrewne	0,76	0,78	0,77	0,78
Towary przemysłowe sklasyfikowane głównie wg surowca	0,94	0,93	0,95	0,95
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	0,96	0,95	0,95	0,97

* Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (ang. *Standard international trade classification*)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, *Rocznik Statystyczny...*, op. cit. [dostęp 31.01.2017].

Największe wartości miar handlu międzynarodowego w 2015 r. odnotowano w sekcji maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego. Zbliżona wartość – 0,95 – wystąpiła w przypadku towarów przemysłowych sklasyfikowanych według surowca. Najmniejsza intensywność handlu międzygałęziowego to handel napojami i tytoniem oraz paliwami mineralnymi, smarami i minerałami pochodnymi (0,62).

Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki danego kraju może być również rozpatrywana pod względem udziału w światowym eksporcie. Polska w 2015 r. eksportowała towary o całkowitej wartości 750 835,8 mln zł. Jest to około 1,29% całego światowego eksportu. Największe obroty w handlu zagranicznym Polska generuje w ramach eksportu do krajów OECD. Jest to aż 82,6% całego krajowego eksportu.

Tabela 6

Relacje eksport/import

Grupa towarów (wg. SITC*)	2014			2015		
	Import (mln PLN)	Eksport (mln PLN)	Eksport/ Import (%)	Import (mln PLN)	Eksport (mln PLN)	Eksport/ Import (%)
Ogółem	704 567,5	693 471,6	98,43	740 973,3	750 835,8	101,33
Żywność i zwierzęta żywe	51 100,5	75 262,2	147,28	53 995,5	81419	150,79
Napoje i tytoń	4 539,5	10 802,4	237,96	5 497,3	12 200,9	221,94
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	73 802,6	28 479,3	38,59	53 644,9	24 344,7	45,38
Chemikalia i produkty pokrewne	101 169,5	63 035,7	62,31	103 805,3	66 267,8	63,84
Towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca	123 506,9	136 603,3	110,60	128 767,5	141 982,3	110,26
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	238 192,4	262 219,0	110,09	270 758,2	288 765,6	106,65

* Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (ang. *Standard international trade classification*)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, *Rocznik Statystyczny Handlu...*, op. cit. [dostęp: 31.01.2017].

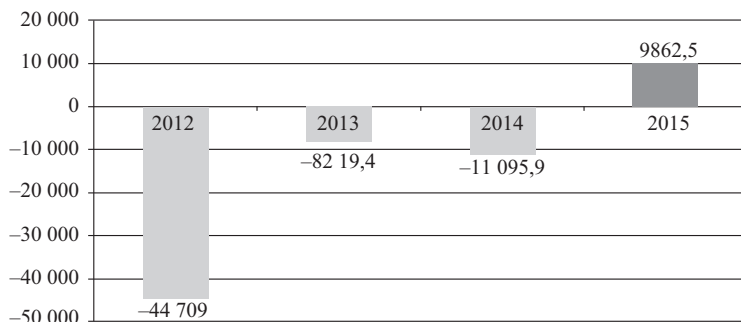
Relacja eksportu do importu jest w przypadku Polski zróżnicowana. Niektóre grupy towarów charakteryzują się dodatnim bilansem. Można do nich zaliczyć przede wszystkim napoje i tytoń. W tym przypadku eksport

jest ponad dwukrotnie większy od importu. Jest to grupa towarów, w której Polska jest konkurencyjna. Zgoda odmienna sytuacja jest w przypadku grupy takich towarów, jak paliwa mineralne, smary oraz materiały pochodne. Ogólnie rzecz ujmując Polska nie należy do czołówki eksporterów. Więcej towarów jest zazwyczaj importowanych do naszego kraju. Przykładem jest 2014 r. Sytuacja w ostatnim badanym okresie uległa jednak poprawie (2015 r.). Dane odnoszące się do tego zagadnienia przedstawiono w tabeli 6.

Bilans handlowy Polski przez większość badanego okresu (2012–2015) był ujemny. Więcej dóbr importowaliśmy niż eksportowaliśmy. Zjawisko to zilustrowano na rysunku 6.

Rysunek 6

Bilans handlowy Polski (mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, *Rocznik Statystyczny Handlu...*, op. cit. [dostęp: 31.01.2017].

W grupie cenowych mierników międzynarodowej konkurencyjności najbardziej popularny jest *terms of trade*. Współczynnik służy do wskazywania względnych zmian cen w strukturze eksportu danego kraju w stosunku do względnych zmian cen w przypadku towarów importowanych. Zapisuje się go za pomocą następującego wzoru matematycznego:

$$T_c = \frac{D_t^{Ex} \cdot D_0^{Ex}}{D_t^{Im} \cdot D_0^{Im}} = \frac{D_t^{Ex}}{D_t^{Im}} \cdot \frac{D_0^{Im}}{D_0^{Ex}}, \quad (7)$$

gdzie:

D^{Ex} – przeciętne ceny w eksporcie,

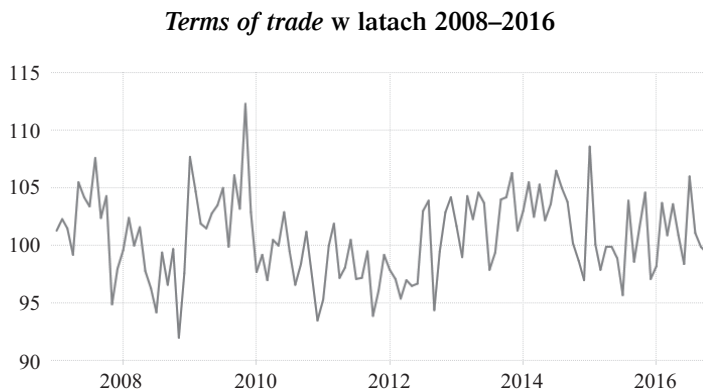
D^{Im} – przeciętne ceny w imporcie,

t – okres badany,

0 – okres początkowy.

Na rysunku 7 przedstawiono *terms of trade* w latach 2008–2016 w ujęciu ogólnym.

Rysunek 7

Źródło: <http://pl.tradingeconomics.com> [dostęp: 31.01.2017].

Od II kwartału 2012 r. wskaźnik *terms of trade* utrzymywał się prawie cały czas powyżej 100 pkt. indeksowych. Oznacza to, że ceny dóbr eksportowanych w badanym okresie rosły szybciej niż ceny dóbr importowanych. Polska płaciła wówczas mniej za produkty importowane.

Bardzo ważnym elementem zdolności konkurencyjnej w dobie dzisiejszych czasów jest również zdolność do innowacji. Innowacyjność pozwala rozwinąć czynnik wytwórczy, występujący pod postacią wiedzy technicznej oraz technologii. Według raportu *The Global Innovation Index* Polska zajmuje 39 miejsce na 128 państw ujętych w tej klasyfikacji. Najczęściej stosowanym wskaźnikiem innowacyjności jest GERD (ang. *gross expenditure on research and development*). Pod tym pojęciem kryją się nakłady krajowe brutto na działalność B+R (działalność badawczo-rozwojową). Polska w ubiegłym roku przeznaczyła na badanie i rozwój 0,9% PKB (daje nam to 36 miejsce wg *The Global Innovation Index*)²².

Kolejnym istotnym wskaźnikiem innowacyjności jest liczba naukowców. Według ostatnich pomiarów w Polsce w 2016 r. było 2037,2 naukowców na 1 mln populacji kraju (35 miejsce)²³.

²² Raport, *The Global Innovation Index* – <https://www.globalinnovationindex.org> [dostęp: 31.01.2017].

²³ OECD – <https://data.oecd.org> [dostęp: 31.01.2017].

Ważnym przejawem innowacyjności jest także liczba zgłaszanych patentów. W 2015 r. zgłoszono do Urzędu Patentowego RP 20 270 wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i wzorów przemysłowych. Pozytywnie rozpatrzono 12 558 wniosków²⁴. Liczba zgłaszanych w Polsce patentów ustawicznie rośnie, jednakże według raportów innowacyjności Polska jest klasyfikowana w tym względzie na odległych miejscach. Zgodnie z raportem *The Global Innovation Index* Polska zajmuje 25 miejsce. W czołówce są takie kraje, jak Szwajcaria, Chiny, Niemcy, Japonia, Korea Pd. oraz USA²⁵.

Liczba zgłaszanych patentów przekłada się również na import oraz eksport zaawansowanych technologii. Według danych z Banku Światowego w 2014 r. Polska eksportowała *high-technology* o wartości 9% całego eksportu wyprodukowanych dóbr. Dla porównania – USA 19%, Niemcy 17%.

PODSUMOWANIE

Tendencje kształtowania się PKB oraz PKB *per capita* na przestrzeni ostatnich lat wskazują, że w Polsce zarysowuje się pozytywny trend zmian pozycji konkurencyjnej. Wartości tych wskaźników ulegały systematycznemu wzrostowi. Fakt ten świadczy o stale poprawiającej się kondycji Polskiej gospodarki i sfery ekonomicznej.

Tempo wzrostu gospodarczego Polski w 2016 r. jest jednak mniejsze niż w roku ubiegłym. Za główny czynnik warunkujący tę sytuację uważa się konsumpcyjny popyt krajowy i równoczesny negatywny wpływ popytu inwestycyjnego. Wzrost wartości PKB i PKB *per capita* w poprzednich latach wynikał w znacznej mierze z akcesji Polski do UE. Dzięki wsparciu finansowemu funduszy europejskich możliwy był dynamiczny rozwój przedsiębiorczości. Jednakże Polska, w porównaniu z innymi członkami Wspólnoty, generuje jeden z najniższych PKB *per capita*. Warto zauważyć, że spośród krajów członkowskich Polska wyróżnia się dość wysokim tempem wzrostu.

Również międzynarodowe rankingi konkurencyjności pozwalają zauważyć poprawę pozycji konkurencyjnej w przypadku polskiej gospodarki. Każdy kolejny rok przynosi Polsce coraz lepszą lokatę. Pozycja konkurencyjna Polski poprawia się zarówno w odniesieniu do liderów takich rankingów, jak i do państw zbliżonych do nas gospodarczo i ekonomicznie. Na tej podstawie

²⁴ Urząd patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, *Raport roczny 2015*, Warszawa 2016, s. 12.

²⁵ Raport, *The Global Innovation Index...*, *op. cit.*

można domniemywać, że Polska skutecznie wykorzystuje swoje możliwości i potencjał konkurencyjny. Pozwalają one bowiem na podnoszenie poziomu konkurencyjności na globalnym rynku.

BIBLIOGRAFIA

- Bieńkowski W., Bossak J., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna gospodarki i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, SGH, Warszawa 2004.
- Bossak J., *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania międzynarodowej zdolności konkurencyjnej gospodarki Japonii*, „Monografie i Opracowania”, Nr 153, SGPiS, Warszawa 1984.
- GUS, *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2016*, Warszawa 2017.
- GUS, *Produkt krajowy brutto w 2016 r. Szacunek wstępny*, Warszawa 2017.
- Hyman Development Report – <http://hdr.undp.org> [dostęp: 31.01.2017].
- Misala J., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Politechnika Radomska, Radom 2007.
- Misala J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- OECD – <https://data.oecd.org> [dostęp: 31.01.2017].
- Raport, *The Global Innovation Index* – <https://www.globalinnovationindex.org> [dostęp 31.01.2017].
- Światowe Forum Ekonomiczne, <https://www.weforum.org> [dostęp: 01.02.2017].
- The Global Competitiveness Report 2016–2017*, World Economic Forum, Geneva 2017.
- The Heritage Foundation* – <http://www.heritage.org> [dostęp: 30.01.2017].
- Trading economics – <http://pl.tradingeconomics.com> [dostęp: 30.01.2017].
- Urząd patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, *Raport roczny 2015*, Warszawa 2016.
- Weresa M., *Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań*, SGH, Warszawa 2008.
- World integrated trade solution – <http://wits.worldbank.org> [dostęp: 31.01.2017].

MIĘDZYNARODOWA KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI NARODOWEJ POLSKI

Streszczenie

W artykule przedstawiono pojęcie i rodzaje międzynarodowej konkurencyjności. Ukazano dotychczasową międzynarodową pozycję oraz zdolność konkurencyjną polskiej gospodarki. Zaprezentowano odniesienia do innych krajów. W analizie wykorzystano mierniki i raporty międzynarodowej konkurencyjności.

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF NATIONAL ECONOMY OF POLAND

Summary

The article presents the concept and types of international competitiveness. It shows current international position and competitive capacity of the Polish economy. It presents reference made to other countries. Indicators of and reports on international competitiveness are used in the analysis.

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ ПОЛЬШИ

Резюме

В статье речь идёт о понятии и разновидностях международной конкурентоспособности. Представлена предшествующая международная позиция, а также конкурентоспособность польской экономики. Применён сравнительный анализ на основе примеров других государств. В исследовании использованы индексы и отчёты о международной конкурентоспособности.